

DOI: 10.32347/2786-7269.2024.8.10-17

УДК 711.01/.09

к.арх. Гусєв М.О.,
gusevproduction@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3534-9774,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРИНЦИП «ТРАНСФОРМАТИВНОСТІ» В ФОРМУВАННІ ВІДКРИТИХ ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ МІСТ

Розглянуто принцип «трансформативності» в формуванні відкритих публічних просторів, детально розібрано прийоми, що його розкривають. Показана важливість організації відкритих публічних просторів міст за рахунок загальних та спеціальних принципів. Показано зв'язок прийомів, що виявляють даний принцип «трансформативності» з іншими загальними та спеціальними принципами, виведеними автором. Надано рекомендації щодо використання принципу «трансформативності» при організації відкритих публічних просторів міст. Наведені приклади його використання у проєктах рекреаційних паркових зон в різних містах України, розроблених автором особисто.

Ключові слова: відкритий публічний простір; принципи; прийоми; трансформативність; мобільні трансформовані конструкції; штучні транспортні споруди; додаткові ландшафтні рішення.

Постановка проблеми. Принципи організації відкритого публічного простору міст мають бути покладені в основу його планувальної, об'ємно-просторової і функціональної організації. Будь-який відкритий публічний простір міст може базуватися на тому чи іншому принципі організації, але чим більше один і той самий простір включає в себе принципів його організації, тим більш ефективно він функціонує та тим більш добре він спланований.

Актуальність питання визначається необхідністю введення нових функцій в існуючі публічні простори міст, що принципово відрізняються від існуючих, що робить даний публічний відкритий простір міста більш активним та наповненим соціально, функціонально та фізично. Використання принципу «трансформативності» в організації даних просторів також впливає на його якість, привабливість та впізнаваність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання формування відкритих публічних просторів міст розглядалися науковцями багатьох галузей, включаючи філософів, соціологів, істориків, етнографів, політологів, психологів, географів, економістів, а також архітекторів, які аналізували різні складові даного питання, а саме:

містобудівну - К. Лінчем [1], Ле Корбюзьє [2], Оскаром Німійєром [3]; транспортну – В. Шимко [4]; функціональну – Я. Гейлом [5], Д. Корнером [6], С. Лоу [7]; композиційну – Н. Фостером [8] К. Юнгом [9]; соціально-економічну – Б. Інгельсом [10], М. Сторпером [11]; естетичну – Ж. Лернером [12], Т. Панченко [13], Н. Шебек [14]; екологічну – Л. Рубан [15]; інформаційно-технологічну – Ч. Лендрі [16]. Питання трансформації відкритих публічних просторів історичних міст висвітлено у працях Н. Лещенко [17; 18].

Аналіз наведених наукових досліджень показує детальність та глибину вивчення питань організації відкритих публічних просторів, а також демонструє різні підходи до їх формування, наповнення та організації.

Метою публікації є розкрити сформульований принцип «трансформативності» відкритих публічних просторів міст, а також більш детально розглянути прийоми, що його проявляють. Надати приклади організації відкритих публічних просторів міст, на основі яких визначити рекомендації щодо їх наповнення, керуючись описаним принципом «трансформативності» та суміжними з ним загальними та спеціальними принципами, а також прийомами, що розкривають принцип «трансформативності».

Основна частина. Будь-яке міське архітектурне середовище складається з будівель та відкритого публічного простору, що їх об'єднує. Саме останній є першоосновою виникнення всіх життєвих процесів і однією з основних архітектурних ознак міста, де відбувається більшість соціальних процесів. Для максимального їх наповнення та функціонування організація таких просторів має відбуватися за певними загальними принципами («інклюзивності», «багатофункціональності», «комфортності (якості)», «ієрархічності», «контекстуальності», «публічної відкритості»), а також спеціальними принципами («трансформативності», «функціонального різноманіття», «взаємозв'язку соціального та фізичного», «фізичної щільності», «історичної спадкоємності») [19]. Принцип «трансформативності» передбачає введення у відкритий публічний простір міста нових функцій, що принципово відрізняються від наданих ним раніше і сприяють оновленню його фізичного заповнення чи просторовому розвитку, а також функціями, що можуть змінюватися в залежності від соціальних потреб. Даний принцип полягає у використанні того ж самого існуючого простору, що і раніше, по-новому.

Якщо простір, що був запроектований, не є активним та деградує, то він має бути змінений так, щоб наповнитися соціально завдяки наданню нових функцій, що зможуть змінити його просторову структуру та його всі або окремі елементи, для того, щоб він став наповненим фізично (зміна планувальної або об'ємно-просторової структури, що відрізняється від попередньої схеми) та

соціально (залучення нових, інших груп населення для більш повного наповнення простору).

Планувальна схема відкритого публічного міського простору також може бути видозмінена під впливом функціональної або об'ємно-просторової зміни простору, в результаті якої архітектурне середовище може використовуватися для пішохідного або транспортного руху чи бути організоване взагалі по-іншому – за допомогою нових зон для рекреації, озеленення тощо.

Принцип «трансформативності» по відношенню до відкритих публічних просторів міст доцільним буде застосовувати при реорганізації великих промислових зон та територій, що не розвиваються та не використовуються в повній мірі, та утворилися внаслідок розвитку транспортної системи міста.

Даний принцип був застосований автором при розробці декількох проектів в різних містах - центрального парку імені Лазаря Глоби в місті Дніпро, а також при проектуванні західної частини парку «Саржин Яр» в місті Харків. В перелічених проектах було запропоновано трансформувати частину цих міських парків, які несли суто рекреаційну функцію, в дитячі Парки Гойдалок – це сучасний ігровий простір для сімейного відпочинку.

В парку імені Лазаря Глоби в місті Дніпро було запропоновано утворити поліфункціональний комплекс для підвищення громадської активності з впровадженням додаткових функцій – серед них розважальні, торгові, обслуговуючі та нові рекреаційні функції в уже існуючому парку. Завдяки даному проекту вдалося наповнити соціально західну частину парку, яка взагалі не мала власної інфраструктури.

При створенні проекту реконструкції частини Парку «Саржин Яр» в Харкові було запропоновано модель активізації даного простору та наповнення його різними постійними та тимчасовими функціями. Серед основних соціальних вузлів тяжіння простору – відкритий зелений театр, дитяча зона, спортивна зона, фудкорти тощо. На даний момент західна частина парку площею понад 5 га абсолютно не має паркової інфраструктури – освітлення, доріжок, місць для відпочинку та прогулянок. Ділянка має складний рельєф, тож проектна пропозиція максимально враховує задану місцевість для організації нового фізичного та соціального простору. В проектних рекомендаціях пропонується максимально оформити простір фізично і наповнити його соціально, оскільки збереження відкритих природних просторів в містах, таких як «Саржин Яр» в Харкові, позитивно впливає на загальну модель розвитку міста.

Таким чином, окремі частини обох парків, що реконструювалися, були трансформовані у відкриті публічні простори міст, що несуть набагато більше

функцій на одній і тій же території, з більшою щільністю наповнення, ніж просто парк, як суто рекреаційна зона відпочинку жителів міста.

Доцільним буде поєднання принципу «трансформативності» з іншими спеціальними принципами, введеними автором - «функціонального різноманіття» та «фізичної щільності» для того, щоб простір, що трансформується, набув максимальної кількості функцій на компактній, пішохідно доступній території для людей, що його відвідують.

Принцип «трансформативності» відкритих публічних міських просторів може бути розкритий за допомогою наступних прийомів: «введення нових функцій для мобільних трансформованих конструкцій»; «використання штучних транспортних споруд в якості рельєфу»; «введення в існуючу структуру додаткових ландшафтних рішень».

Прийом «введення нових функцій для мобільних трансформованих конструкцій» полягає в насиченні того ж існуючого простору, що і раніше, новими функціями, які були відсутні там до цього. Зазвичай це досягається способом створення певних мобільних структур та конструкцій, які можуть використовуватися по-різному в залежності від потреб людини. Такі зміни проводяться за рахунок незначних втручань у планувальну структуру публічного простору при великій кількості малих мобільних конструкцій, або ж можуть бути єдиною цільною структурою, яка сильно змінює даний простір (як функціонально, так і об'ємно-просторово) та включає безліч невеликих зон з різними функціями, які не були присутні в даному просторі раніше. Цей прийом стосується найбільше принципу «трансформативності», але може застосуватися також при розкритті принципів «фізичної щільності» та «функціонального різноманіття» відкритого публічного простору міста, що були також введені автором.

Прийом «використання штучних транспортних споруд в якості рельєфу» полягає в наданні старим транспортним спорудам, що не використовуються, або використовуються лише частково, нових функцій. Саме наповнення таких об'єктів іншими, відмінними від транспортних, функціями, формує цей простір, як новий відкритий публічний простір міста. Також це говорить про повернення до традиційних типів відкритих публічних просторів у сьогоденні, в яких людина і соціальне наповнення є першочерговим. При цьому проводяться роботи з повної чи часткової реконструкції транспортної споруди для того, щоб надати їй нових функцій – рекреаційної, торгової, культурної, спортивної, ігрової, розважальної тощо. Даний простір слід змінити в своїй розпланувальній і організаційній структурі, оскільки поряд із транспортною функцією або взагалі замість неї на даній території мають з'явитися і інші

вищеперераховані функції задля більш активного наповнення цих відкритих публічних просторів міст.

Приєм «введення в існуючу структуру додаткових ландшафтних рішень» полягає в розширенні функцій певного простору, наданні йому іншої інфраструктури та благоустрою, що додає в існуючий фізичний відкритий публічний простір нових функцій – рекреаційної, культурної та інших. Певний публічний відкритий простір за допомогою його фізичної трансформації змінюється соціально, поступово наповнюється і починає притягувати до себе людей за рахунок зміни своєї функції (або розширення їх варіативності). Для цього слід змінити публічний простір фізично – додати пішохідні шляхи, вело доріжки, місця для відпочинку, занять спортом, окремі затишні рекреаційні зони, певні скульптурні доміанти або композиції, елементи озеленення та навіть штучні водойми, басейни, фонтани, тощо. Цей прийом найбільше відноситься до принципу «трансформативності» відкритого простору міста, але також може мати зв'язок із принципами «фізичної щільності» та «взаємозв'язку соціального та фізичного», виведеними автором.

Висновки. Отже, дотримання запропонованого принципу та наведених вище прийомів допомагає зберегти існуюче фізичне та соціальне наповнення, а також привнести нові види наповнення, активностей та функцій у вже існуючі відкриті публічні простори міст, незалежно від їх призначення, розмірів та типів. Також слід зазначити, що сформульований принцип «трансформативності» та визначені прийоми, що його розкривають, доцільним буде застосовувати в комплексі і з іншими спеціальними принципами («фізичної щільності», «взаємозв'язку соціального та фізичного», «функціонального різноманіття») та відповідними ним прийомами для організації та активізації даних відкритих публічних просторів міст.

Список джерел

1. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве. Москва: Стройиздат, 1986. 264 с.
2. Le Corbusier. The City of Tomorrow and Its Planning. New York, Dover Publications Inc, 2000. 301 p.
3. Нимейер О. Архитектура и общество. Москва: Прогресс, 1975. 192 с.
4. Шимко В.Т. Архитектурное формирование городской среды: учебное пособие для архитектурных специальностей вузов. Москва: Высшая школа, 1990. 223 с.
5. Гейл Й. Міста для людей. Київ: Основи, 2018. 280 с.
6. Corner J. The Landscape Imagination: Collected Essays of James Corner 1990-2010. New York: Princeton Architectural Press, 2014. 320 p.

7. Лоу С.М. Пласа. Политика общественного пространства и культуры. Москва: Strelka Press, 2016. 352 с.
8. Foster N. Talking and writing. Madrid: Norman Foster Foundation, 2017. 306 p.
9. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Астролябія, 2018.
10. Ingels B. BIG. Formgiving. An Architectural Future History. Cologne: Taschen, 2020. 736 p.
11. Storper M. The Regional World. Territorial Development in a Global Economy. New York: Guilford Press, 1997. 338 p.
12. Лернер Ж. Акупунктура міста. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 160 с.
13. Панченко Т.Ф. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій. Київ, 2015. 176 с.
14. Шебек Н.М. Гармонізація планувального розвитку міста: монографія. Київ: Основа, 2008. 216 с.
15. Рубан Л.І. Принципи містобудівного використання територій в умовах деградації річки: дис. ... к. арх. Київ, 2000. 240 с.
16. Лендрі Ч. Креативне містотворення. Його сила і можливості. Харків: Фоліо, 2020. 252 с.
17. Лещенко Н.А. Комплексний процес реставраційно-реконструктивних трансформацій. Містобудування та територіальне планування. Київ, 2021. Вип. 76. С. 138–149. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.76.138-149>
18. Лещенко Н.А. Принцип «відповідності» в комплексному процесі реставраційно-реконструктивних трансформацій. Містобудування та територіальне планування. Київ, 2022. Вип. 79. С. 226–235. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.226-235>
19. Гусєв М. О. Принципи формування та розвитку відкритих просторів міст: автореф. дис. ... к. арх. Київ, 2021. 26 с.

PhD of Architecture **Mykyta Husiev**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

THE PRINCIPLE OF "TRANSFORMATIVITY" IN THE FORMATION OF OPEN PUBLIC SPACES IN CITIES

The principles of organization of urban open public space should be the basis for its planning, volumetric-spatial and functional organization. Any urban open public space can be based on one or another principle of organization, but the more the same space includes the principles of its organization, the more efficiently it

functions and the better it is planned. The analysis of the research shows the detail and depth of the study of the organization of open public spaces, and also demonstrates different approaches to their formation, content and organization.

The principle of «transformativity» in the formation of open public spaces is considered, and the techniques that reveal it are analyzed in detail. The importance of organizing open public spaces in cities through general and special principles is shown. The connection of the techniques that reveal this principle of «transformativity» with other general and special principles derived by the author is shown. Recommendations are given on the use of the principle of «transformativity» in the organization of open public spaces in cities. Examples of its use in the projects of recreational park areas in different cities of Ukraine, developed by the author personally, are given.

Adherence to the proposed principle and the above techniques helps to preserve the existing physical and social content, as well as to introduce new types of content, activities and functions to the existing open public spaces of cities, regardless of their purpose, size and type. It should also be noted that the formulated principle of "transformativity" and the identified techniques that reveal it should be applied in combination with other special principles ("physical density", "interconnection of the social and physical", "functional diversity") and their corresponding techniques for organizing and activating these open public spaces of cities.

Keywords: city public space; principles; techniques; transformability; mobile transformable structures; artificial transport facilities; additional landscape solutions.

REFERENCES

1. Lynch K. *Sovershennaiia forma v hradostroytelstve*. Moskva: Stroiyzdat, 1986. 264 s. {in Russian}
2. Le Corbusier. *The City of Tomorrow and Its Planning*. New York, Dover Publications Inc, 2000. 301 p. {in English}
3. Nymeier O. *Arkhytektura y obshchestvo*. Moskva: Prohress, 1975. 192 s. {in Russian}
4. Shymko V.T. *Arkhytekturnoe formirovaniye horodskoi sredy: uchebnoe posobye dlia arkhytekturnykh spetsyalnostei vuzov*. Moskva: Vysshiaia shkola, 1990. 223 s. {in Russian}
5. Heil Y. *Mista dlia liudei*. Kyiv: Osnovy, 2018. 280 s. {in Ukrainian}
6. Corner J. *The Landscape Imagination: Collected Essays of James Corner 1990-2010*. New York: Princeton Architectural Press, 2014. 320 p. {in English}
7. Lou S.M. *Plasa. Polytyka obshchestvennoho prostranstva y kultury*. Moskva: Strelka Press, 2016. 352 s. {in Russian}

8. Foster N. Talking and writing. Madrid: Norman Foster Foundation, 2017. 306 p. {in English}
9. Yunh K.H. Arkhetypy i kolektyvne nesvidome. Lviv: Astroliabiiia, 2018. {in Ukrainian}
10. Ingels B. BIG. Formgiving. An Architectural Future History. Cologne: Taschen, 2020. 736 p. {in English}
11. Storper M. The Regional World. Territorial Development in a Global Economy. New York: Guilford Press, 1997. 338 p. {in English}
12. Lerner Zh. Akupunktura mista. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 2016. 160 s. {in Ukrainian}
13. Panchenko T.F. Landshaftno-rekreatsiine planuvannia pryrodno-zapovidnykh terytorii. Kyiv, 2015. 176 s. {in Ukrainian}
14. Shebek N.M. Harmonizatsiia planovalnoho rozvytku mista: monohrafiia. Kyiv: Osnova, 2008. 216 s. {in Ukrainian}
15. Ruban L.I. Pryntsypy mistobudivnoho vykorystannia terytorii v umovakh dehradatsii richky: dys. ... k. arkh. Kyiv, 2000. 240 s. {in Ukrainian}
16. Lendri Ch. Kreatyvne mistotvorennia. Yoho syla i mozhlyvosti. Kharkiv: Folio, 2020. 252 s. {in Ukrainian}
17. Leshchenko N.A. Kompleksnyy protses restavratsiyno-rekonstruktyvnykh transformatsiy. Mistobuduvannia ta terytorial'ne planuvannia. Kyiv, 2021. Vyp. 76. S. 138-149. {in Ukrainian} <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.76.138-149> /{in Ukrainian}
18. Leshchenko N.A. Pryntsyp «vidpovidnosti» v kompleksnomu protsesi restavratsiyno-rekonstruktyvnykh transformatsiy. Mistobuduvannia ta terytorial'ne planuvannia. Kyiv, 2022. Vyp. 79. S. 226-235. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.226-235>. {in Ukrainian}
19. Husiev M.O. Pryntsypy formuvannia ta rozvytku vidkrytykh prostoriv mist: avtoref. dys. ... k. arkh. Kyiv, 2021. 26 s. {in Ukrainian}